

VITA AZ ÚJKORI FORRÁSKIADÁS MÓDSZERTANÁRÓL

Gecsényi Lajos hozzászólása

Két dologra hívta fel a figyelmet: az egyik a forráskiadáshoz tartozó háttéranyag, jegyzetek, kommentárok problémája. Meddig, milyen mértékig szükséges a kiadott forrásokat jegyzetelni, magyarázni, mi az a háttéranyag, ami a forrásokhoz csatlakozik? A másik kérdés a társtudományokkal való együttműködés. Szerinte a jelenlegi időszakban a történettudomány feladata az, hogy a történetírás művelői számára tegyen közzé forrásokat, olyan forrásokat, amelyek értelmezhetőek is, mégpedig minél szélesebb körben. A magyar nyelvű források kiadásánál egyetért Bak Borbálával, a modern átírást tartja követendőnek. A latin nyelv esetében a humanista latin használatában konszenzus van. A német nyelvű források esetében azonban fenntartásai vannak, mivel a magyar történettudomány nincs olyan helyzetben, mert nem is lehet, hogy ezeket a szövegeket a modern átíráshoz szükséges mértékben értelmezni tudja.

Felvetődött, hogy a digitalizálás megoldás lehet a nagy tömegű forrásközlésre. A modern számítástechnikai eszközök alkalmazása esetében óvatosságra int, mivel a digitalizált (beszkennelt) facsimile szövegekhez igen nehéz munka megfelelő mutatót készíteni, két okból is. Egyrészt a mutatókészítés során a szöveget értelmezni kell, tehát ez is egyfajta „átírás”. A másik gond pedig az, hogy ki az, aki elvégzi a digitalizált szövegek mutatózását. A Magyar Országos Levéltárban a királyi könyvek feldolgozása, digitalizálása mutatja az ezzel kapcsolatos problémákat.

Pálffy Géza hozzászólása

Fontosnak tartja a más szaktudományokkal való együttműködést, segítségnyújtást. A történész szakmának be kell látnia, hogy pl. a nyelvészek nemigen kutatnak levéltárban. A történész szakma bezárkózása oda vezet, amire bőven akad példa jelenleg, hogy megfelelő forrásolvasási- és kiadási ismeretek hiányában megkérdő-

jelezhető színvonalon jelennek meg forráspublikációk irodalomtörténészek vagy nyelvészek tollából.

A kora újkori, újkori források közlése esetében a német nyelvű források közlését tartja problematikusnak. Megfontolandó, hogy Magyarországon Mohács előtt betűhíven kell-e a forrásokat kiadni. Ebben a korszakban a kis- és nagybetűk és az elválasztások kapcsán van a legnagyobb probléma. A XVI–XVII. században azonban jelentősen megugrik a német nyelvű források száma — ami a magyar forráskiadásban egyébként nincs reprezentálva —, oly mértében, hogy az ország erősen meghatározó része német nyelvű írásbeliséggel rendelkezik, ugyanez a helyzet a XVIII. században is. A XVI–XVII. században már át lehet váltani a betűhívségről.

A betűhív közlés mind a német, mind pedig a magyar nyelvű források esetében megnehezíti a tágabb szakmai közönség számára — megfelelő paleográfiai képzettség hiányában — a forráskiadványok használatát, a betűhív kiadásokat alig néhányan tudják csak megfelelően használni.

Bessenyi József hozzászólása

A Miskolci Egyetemen három éve működik egy szövegtudományi PhD-program, amely nemcsak forráskiadással foglalkozik, hanem ezt tanítani is igyekszik valahogy a tudásra szomjas fiataloknak. A program vezetője Kulcsár Péter professzor, aki az MTA Textológiai Munkabizottságának elnöke. A munkabizottság készített egy forráskiadási szabályzatot, amelyről állandó viták folynak a program résztvevői között. Nem lehet megtakarítani a forráskiadási munkálatok során szerzett tapasztalatok írásba foglalását, mert különben minden fiatalnak előlről kell kezdeni a dolgot, és évek munkájával rá kell jönnie arra, amit elődei már tudtak, és aminek az összefoglalása ezek szerint hiányzik. Bessenyi szerint is szükség van valamilyen szabályozásra. Az Akadémia Textológiai Munkabizottsága hozzákezdett egy textológiai közlési szabályzat elkészítéséhez, az MTA történész forráskiadási munkabizottságnak is fel kellene vállalnia a munkálatok koordinálását. A munka nyilván kisebb bizottságokban folya, de valamilyen összefogó intézményre szükség van.

A magyar nyelvű források kiadásával vannak a legnagyobb problémák, mivel a latinra és a németre vannak nemzetközi tapasztalatok, és ezek módosításokkal nyilván átvehetők. Véleménye szerint a középkor és újkor közötti 1526-os korszakhatárt el kellene felejteni, és a határt valamikor a XVI. század közepén kell kijelölni. A források kiadásánál a digitális eszközöket is segítségül lehet hívni, az elektronikus adathordozók ma már olcsóbbak is, mint a hagyományos könyvki-

adás, és segítségükkel nagyon könnyű facsimile kiadásokat előállítani. Ezek a kiadások a nyelvészek és a nyelvtörténészek számára is használhatók, és a történész foglalkozhat a szöveg értelmezésével. Ez a fajta forráskiadás, amely támaszkodik az elektronikus adathordozókra, nagymértékben fogja segíteni a tartalom megértését. Ezeknél a kiadásoknál lehetőség van kulcsszavas keresésre, valamint megfelelő mutatókkal, akár tartalmi összefoglalókkal könnyebben használhatók lesznek.

A vitát összefoglalta: Kenyeres István

